

Літо. Крим. Любава

Любов Кисельова

Пролог

Іноді все починається із запаху. Зі старого альбому, що раптом випав із полиці, розсипаючи торкнуті часом світлини. Зі знімка, де дівчинка з білосніжною Умкою на руках сміється на тлі безкрайнього моря, а її обличчя осяяне сонцем. Або — з маленької, потьмянілої монетки, випадково знайденої на дні старої скриньки... такої ж, як та, що її колись кинули в хвилі з надією повернутися.

У кожного дорослого є те особливе літо, яке живе в ньому назавжди, дихає спогадами й зігріває душу. Літо, коли світ здавався більшим і яскравішим, коли пісок був гарячішим, ніж будь-коли, а кожна пригода — справжньою, наче жива казка.

Для Любаші таким літом став Крим, далекі 1980-ті роки. Маленьке селище Приморське. Пляжі з піском, схожим на розсипане золото, що іскриться під сонцем. Мушлі, які прикладаєш до вуха, і вони шепочуть стародавні легенди про мореплавців та русалок. Люди, які будують мрії з металу, дощок і віри у краще майбутнє. І маленька дівчинка, яка ще не знає, що це літо змінить її назавжди, залишивши глибокий слід у її душі.

Ця історія — не тільки про море, що стало колискою її пригод. Вона про пам'ять, яка пахне полуницею з бабусиного варення, бензином від старенької "Ниви", свіжістю кримського дощу, що так несподівано налітав на берег. Про перші страхи, які довелося подолати, першу сміливість, що вивела за межі звичного, і першу відповідальність, яка зробила її дорослішою. Про Любашу. Про базу відпочинку "Любава", що стала її літнім домом. І про Крим, який ми всі любили, любимо і де обов'язково будемо знову!

Розділ 1. МРІЇ ТА ЗОЛОТИЙ ПІСОК

Квітень тільки-но розгорнув свої перші теплі дні, коли в квартирі на третьому поверсі панувало якесь особливе пошвавлення. У коридорі стояла розкрита валіза, біля неї — купка акуратно складених сорочок, рулетка, олівець і креслення, згорнуті в тубус. Тато Володимир — архітектор, збирався в поїздку. Цього разу — надовго.

— Татку, а куди ти їдеш? — спитала Любаша, вмостившись на підлокітнику старого крісла. Вона вже давно стежила за його зборами, але чекала зручного моменту поставити головне питання.

— До Криму, доню. Є там таке містечко — Феодосія. А ще далі — селище Приморське. Ось там ми будемо будувати базу відпочинку. Для наших заводчан. Щоб могли літом не тільки на городах копатися, а й на морі трохи побути.

— А яке воно, те Приморське?

Тато замислився, усміхнувся й сказав:

— Там пісок — мов золото. Мілкий-мілкий, береш у долоню — а він тече, як жовта

вода. А море — синє, тепле. Там ще чайки кричать, а на ринку — персики солодкі й краби іноді трапляються.

Любаша аж замріялася, уявивши, як цей золотий пісок протікає крізь її пальці, а тепле синє море лагідно лоскоче ноги. Вона миттєво побачила себе, як ловить тих крабів, і тихенько хихикнула.

— А я... а я можу з тобою? — несміливо запитала Любаша, боячись почути "ні", але її очі вже сяяли від надії.

Тато Володимир погладив доньку по голові.

— Знаєш, Любашо, я вже й сам про це думав. Ми з керівництвом вирішили: хлопці працюють краще, коли сім'я поруч. Облаштуємо вагончики, літню кухню — будете жити по-людськи. Тож так, ти поїдеш! Але не зразу — спочатку ми все підготуємо, а потім, як почнуться канікули, приїдеш і побачиш усе на власні очі. Це буде наша велика пригода!

Любаша аж підскочила на кріслі. Її обличчя засяяло. Крим! Море! Золотий пісок! Вона вже уявляла, як біжить по теплому піску, а чайки кричать над головою, і з нетерпінням чекала літа.

На цей момент з кухні визирнула мама Світлана — стримана, з красивими зеленими очима, довгими білими локонами, яка до цього лише краєм вуха слухала їхню розмову. Вона витерла руки об кухонний рушник.

— І як ти собі це уявляєш, Володю? — у її голосі чулися нотки занепокоєння, змішані з легкою іронією. — Ти будеш працювати, креслення свої вимірювати, а вона там сама собі надана? Вона ж ще дитина! Хто за нею дивитися буде? Чи, може, ти їй каску будівельну купиш і віддаси шпателя?

Батько Володимир спокійно, але твердо посміхнувся.

— А ти хочеш, щоб вона все життя сиділа в тебе за спідницею? — відповів він, підморгнувши Любаші. — Вона вже дорослішає. Треба, щоб вона пізнавала світ, бачила щось, крім свого міста. Робила свої відкриття. Завела друзів. Та й не одна вона там буде, Світлано. Поїдуть і діти інших наших хлопців. Будуть там бігати табунами, як ті морські коники.

Раптом з-під столу, де, здавалося, ще секунду тому була лише тиша, вискочила маленька біла болонка на ім'я Умка. Вона була схожа на пухнасту кульку, що рухається на чотирьох лапках, а її очі-гудзики блищали від надмірної цікавості. Почувши жвавi голоси, Умка миттю опинилася біля валізи, обнюхала її з усіх боків, а потім, задерши свою кумедну мордочку, гавкнула тоненьким, дзвінким "гав!", ніби теж вимагала пояснень, куди це її господар збирається. Потім вона стрибнула на купу сорочок, згорнулася клубочком і так важко зітхнула, що, здавалося, вся її маленька пухнаста душа сумувала за майбутньою розлукою.

Любаша, не звертаючи уваги на батьківську суперечку, яка вмить здалася їй такою неважливою на тлі майбутньої подорожі, зірвалась з місця. Вона швидко поцілувала тата в шорстку щоку, від якої пахло одеколоном, а потім ніжно почухала Умку за вушком. "Ми поїдемо разом, Умочко, обов'язково!" — прошепотіла вона песику. Потім,

повна нових планів, побігла діставати щоденник і зошити. Домашня робота чекала. Тепер у неї була мета — скоріше закінчити цей навчальний рік, щоб мчати до золотого піску Криму. Вона вже не могла дочекатися.

Розділ 2. ШКОЛО — ПРОЩАВАЙ, ПРИГОДИ — ПРИВІТ!

Увесь квітень і травень Любаша жила тихою, але впертою рішучістю. Поки її подружки стрибали в "резинки" на подвір'ї, дзвінко сміючись, їздили на велосипедах до сусіднього парку або жваво розглядали нові жуйки із заморськими вкладишами, вона сиділа вдома — над підручниками, зошитами та словниками. Мрію треба було заслужити, і Любаша знала це як ніхто інший. Кожна правильно розв'язана вправа з математики наближала її до Феодосії. Кожне занотоване правило з української мови додавало ще жменю золотого піску в її уявну долоню, який так і намагався вислизнути крізь пальці. Вона навіть вигадала для себе особливу систему винагород: за кожную бездоганно виконану задачу дозволяла собі рівно хвилину помріяти про море, дивлячись у вікно на гілки дерев, що саме вкривалися свіжою зеленню та першим цвітом.

Одного дня, коли завдання вже геть не лізли в голову, вона вирішила провітритися і пішла до бібліотеки. Запах старих книг, змішаний з ароматом пилу, завжди її приваблював. Там, між високими, аж до стелі, стелажми, вона випадково натрапила на тонку, трохи пожовклу книжечку — "Легенди Криму". І пропала — закохалася з першого ж рядка.

Виявилося, Крим був не просто курортом із піском і крабами, як розповідав тато. Він був стародавньою, чарівною землею героїв і духів, овіяною таємницями. Там, на величних скелях, колись сиділи грецькі боги, спостерігаючи за світом, а в густих лісах ховалися від людського ока добрі й лукаві духи. Один із міфів розповідав про прекрасну дівчину, яка кинулася в море, чекаючи на свого коханого, і з того часу вода в тій бухті має дивовижний сріблястий відблиск. Інший — про мудру сову, що жила в горах і передбачала майбутнє тим, хто зуміє її знайти. Любаша читала ці легенди, як заклинання, відчуваючи, як кожне слово проникає глибоко в душу. Іноді їй здавалося, що ці істоти досі живуть зовсім поруч — у посірілому від часу камінні, у шумних морських хвилях, у шепоті степового вітру. І якщо дуже-дуже захочеш і будеш уважною, то обов'язково їх зустрінеш.

Її власні кримські спогади тепер оживали, набуваючи нових, яскравих барв. Вона пам'ятала запах солонуватого повітря, пальми, що махали широким листям, і той пляж у Коктебелі, де колись знайшла дивну рожеву мушлю, схожу на мініатюрне вухо русалки. Але в Феодосії вона ще ніколи не була. І це додавало майбутньому подорожі таємничого, незвіданого блиску.

— Цього разу все буде інакше, — прошепотіла вона якось увечері, дивлячись у вікно, звідки вже віяло першими, ще невпевненими, але такими щедрими ароматами літа. — Цього разу я не просто поїду на море. Я відкрию всі його таємниці...

Нарешті настав день останнього дзвоника. У школі стояв звичний передлітній

гомін, змішаний із дзвінким сміхом і радісними вигуками. На подвір'ї гриміло "Нехай завжди буде сонце" з радіоприймача "Океан" — на всю округу, здавалося, на весь квартал. Любаша стояла в шерензі, міцно тримаючи гвоздики, загорнуті зранку мамою в мокрий рушник щоб не зів'яли, і нишком поправляла бант подрузі, в якої він з'їхав набік ще під час ходи. Хтось із хлопців старанно натяг святкову краватку, яка одразу перекосилась — і він весь ранок поправляв її, не підозрюючи, що краватка вже давно переможця визначила.

Коли черга дійшла до вручення похвальних грамот, завуч Іван Сергійович, чоловік із добрими очима і завжди бездоганно випрасуваним костюмом, поважно глянув на п'ятий клас і урочисто промовив:

— А ось і наша Любаша з 5-Б класу! Старанна, розумниця, активна учасниця майже всіх шкільних заходів. Вона навіть зіграла найдобрішу та найвеселішу Бабу-Ягу у шкільній виставі до Нового року! Справжній талант!

Любаша зашарілася до кінчиків вух, відчуючи, як щоки пашать, але десь усередині зацвіла тепла, ніжна гордість. Баба-Яга була її коронною роллю, і вона дуже старалася зробити її невимушеною, щоб малеча не боялася!

Після урочистостей діти ще довго фотографувалися біля клумб, передаючи з рук у руки "Смену" і "ФЕД", хрустіли вафлями і смакували пломбіром, що швидко танув на сонці. А мама Світлана вже чекала біля шкільної брами, про всяк випадок тримаючи в руках парасольку, хоча дощу й близько не передбачалося.

Удома на кухні, де пахло щойно звареним компотом із сухофруктів та свіжою випічкою, мама сказала:

— Сідай, Любасю, поговоримо. По-справжньому.

Любаша, відчуючи важливість моменту, акуратно зняла білі банти з хвостиків, які вже геть розстріпалися від спеки, і слухняно сіла за стіл. Мама тим часом витерла руки об вишитий рушник і, нахилившись, поглянула доньці прямо в очі, дуже серйозно:

— Я дозволяю тобі їхати до батька. Але запам'ятай — це не піонерський табір, де все за розкладом і за тобою постійно дивляться вожаті. Це будівництво. Тато працюватиме з ранку до вечора, тож ти мусиш бути відповідальною. Сама не гуляй, особливо ввечері. До моря — тільки з дозволу і бажано не одній. Не їж казна-чого на пляжі, особливо тих креветок, що їхносять на кожному кроці, і в чужі, незнайомі компанії не лізь. Зрозуміла? І пиши мені. Часто. Дуже часто. Звіт — як на роботі, кожен день! — мама навіть спробувала погрозити пальцем, але її очі все одно залишалися лагідними.

Любаша кивнула, відчуючи, як ці слова лягають на неї вагомим, але дорослим обов'язком.

— Добре, мамо. Я буду серйозною. Обіцяю. — додала вона.

Мама зітхнула з полегшенням і нарешті усміхнулася, міцно пригорнувши доньку до себе.

— Я тобою пишаюся, моя золота. Ти в мене вже майже доросла, розумниця... Я дуже, дуже тебе люблю! — прошепотіла вона, ніжно гладячи Любашу по спині.

Вони ще трохи посиділи мовчки, відчуваючи тепло одна одної. А потім мама відсторонилася і змовницьки підморгнула:

— А тепер — свято! Я ще зранку купила твій улюблений горіховий торт із білим кремом, обсипаний горішками! І три пляшки лимонаду "Буратіно"! А ввечері — в кіно! Бабуся, тітка Ніна, ти і я — йдемо на "У джазі тільки дівчата". Чула, там Мерілін Монро? Кажуть, такої краси ніхто ще не бачив!

Любаша аж засміялася, і її сміх розлився по всій кухні:

— Оце так дзвоник! Солодкий і з кіно! Це найкращий кінець навчального року!

Розділ 3. ДОРОГА В КРИМ ТА НОВІ ДРУЗИ

Того вечора батько Володимир приїхав зовсім несподівано — якраз тоді, коли дівчата: мама Світлана, бабуся, тьотя Ніна та Любаша були в кіно, насолоджуючись пригодами невдах-музикантів. Умка, яка, як справжній вартовий, лежала біля самих дверей, тихо сопучи, перша почула знайомі, такі рідні кроки на сходовій клітці. Ще мить — і біла пухнаста кулька вже шалено стрибала навколо тата, обнюхуючи його черевики, шкрябаючи лапками об штанини і видаючи радісне, несамовите повизкування, немов повідомляла всім навколо, навіть сусідам: "Наш тато приїхав! Наш! Ура!" Вона стрибала так високо, що майже діставала до плеч.

— Та ти ж не собака, а заєць якийсь! — сміявся батько Володимир, відхиляючись від невгамовної Умки, намагаючись зняти пил з піджака, що вже весь був у дрібній собачій шерсті. — Ще трохи — і по шафах бігати почнеш, як справжній тарганячий король!

Він довго мився під душем, здавалося, немов змивав не тільки дорогу та пилітку, а й утому від будівництва і той невідступний запах цементу, що в'їдається в усе на світі. Потім, у одній світлій майці, сів на кухні і з таким апетитом доїдав залишки вечері, що муркотів від задоволення, як великий ситий кіт.

Саме тоді за дверима почулося знайоме хіхікання і — голос Любаші:

— А як вона кричала: "Я не хочу за мільйонера! Я хочу за саксофоніста!" — і знову залиvistий сміх.

— А ти бачила очі Дафни, коли він вперше побачив Монро? — додала мама. — Ох, артист! Справжній!

Двері відчинились — і всі разом, веселі, трохи ошалілі від кіно, увійшли до квартири, не помітивши одразу, що вдома їх чекає сюрприз.

— Тату?! — вигукнула Любаша, її очі округлились від несподіванки, а потім засяяли ще яскравіше, ніж екран кінотеатру. — Ти приїхав?!

Вони кинулись обійматися: мама, Любаша і тато — міцно, щиро, з тим особливим теплом, що накопичується за тижні розлуки. Умка, образившись, що її, вірного вартового, залишили ззаду, вирішила увірватися у середину цього щасливого обійму — і їй таки вдалося! З гучним "гав!" і несамовитим дриганням хвоста вона втиснулася поміж Любашею та татом, і всі четверо опинилися в тісному, трохи смішному, але неймовірно щасливому колі.

— А ти чого приїхав? Все добре? — запитала мама, ще трохи здивовано, але вже з посмішкою. — Ми ж тебе зовсім не чекали. Ні листівки, ні телеграми!

Батько, обійнявши всіх, відповів:

— Приїхав на вихідні. Нудьга смертна там без вас. Скучив. І подумав — навіщо мені повертатись у Крим самому, як самотньому вовкові? Візьму Любашу й Умку з собою! Їдемо всі разом. На мікроавтобусі — як люди. Буде веселіше!

— Все так просто? — мама підняла брову, але в її очах вже танцювали веселі іскорки. — Приїхав, побачив, забрав?

— Саме так! — батько розвів руками, усміхаючись. — Їдемо! Вона відпочине, я попрацюю, Умка за нами пригляне, щоб ми нікуди не втекли!

Всі засміялися так голосно, що, здавалося, навіть стіни квартири посміхаються. Умка, ніби розуміючи, що щось неймовірно гарне відбувається, радісно мотилляла хвостом.

Любаша світилася від радості. Море ставало дуже близьким. Це був найкращий сюрприз у її житті!

Виїзд запланували на неділю, о четвертій ранку. Всю суботу Любаша носилася по квартирі, як справжній вихор, і постійно щось клала у валізу: яскравий купальник, улюблену книжку про "Легенди Криму", шкіряний пенал з новенькими олівцями, блокнот для "відкриттів", куди вона обіцяла записувати всі свої враження. Вона навіть запхала старий дротяний навушник, щоб було чим слухати музику, і раптом згадала, що в неї ж плеєра ще немає, — і тоді хихикнула, дістаючи дротик назад.

Мама Світлана лише зітхала, перебираючи речі на дивані.

— Любо, ти знову поклала пухнастий светр і ті важкі чоботи? — її голос звучав м'яко, але рішуче. — В Криму не Ямбург, доню! Там така спека буде, що миші пішки ходять, а ти мені тут зимовий гардероб збираєш!

— А якщо буде дощ? — упиралась Любаша. — Або раптом похолодає? Там же гори, мама!

— У нас є плащ, — зітхнула мама, вкладаючи його зверху. — І дах над головою — вагончик, забула? Не палатка ж, зрештою!

Батько Володимир заглядав у кімнату час від часу, але лише посміхався, дивлячись на жіночі "баталії".

Умка ж сновигала за всіма, немов справжній чотириногий контролер. Загляне в мамину кімнату — нюхне пакет з аптечкою, наче перевіряє термін придатності ліків. Перевірить валізу Любаші — обережно, кінчиком лапки витягне рожевий бантик, ніби питає: "А це точно треба?" Застрибне на диван до батька — і, звісно, ляже прямо на розгорнуту мапу Криму, бо вона ж головна, їй видніше.

— Ти диви, — сказав батько, спостерігаючи за нею, — справжній чотириногий диспетчер. Без неї нічого не зрушиться з місця. Вона головний начальник усіх зборів!

Увечері мама ще раз усе перевірила, поставила будильник на 3:30, а потім довго стояла біля дверей кімнати Любаші, дивлячись на сплячу доньку.

— Ну що ж, — сказала мама тихо, майже пошепки. — Пора тобі у світ. З татом. З

Умкою. І з мрією, яку ти так старанно заслужила.

Виїхали ще затемна. Місто спало міцним сном, оповите ранковим туманом. Та спершу батько Володимир звернув до невеликої вулички з приватними будинками, де їх уже чекали.

Біля воріт стояв дядя Микола, механік зі стажем, вірний товариш батька, у своїй вічній затертій вітрівці поверх картатої сорочки. Від нього пахло мазутом і якоюсь особливою чоловічою надійністю. Поряд — два його сини-близнюки, Діма і Вадик, п'ятнадцятирічні, вічно усміхнені телепні з ідеальними зачісками "під брітву" і постійним нестримним бажанням жартувати. А ще — молодша донька Оленка, тендітна дівчинка з сумними очима й тонкою книжкою в руках, яку вона міцно притискала до грудей.

— Ну що, команда, поїхали до моря? — вигукнув батько.

— До моря, до Криму! Ура! — радісно підхопили хлопці, і вже через п'ять хвилин валізи, термоси, подушки, розкладний мангал і навіть химерний складний табурет, що його тягнув за собою дядя Микола, були спритно закинуті до багажника. Здавалося, вони могли впхати туди половину свого будинку.

Любаша спочатку трохи зніяковіла: нові обличчя, такі дорослі хлопці, інша дівчинка. Але Оленка, тиха, з обережною посмішкою, сіла поруч, і Любаша одразу помітила, як та швидко, майже потайки, сховала за пазуху книжку — якусь стару збірку казок, папір у якій був тонкий і пожовклий. Це викликало миттєву повагу і почуття спорідненої душі.

— Ти читала про міфи Криму? — спитала Любаша пошепки.

— Так... Про золоту рибу і гору Аю-Даг, — кивнула Оленка. — А ти?

— Ох, і я! Я знайшла в бібліотеці "Легенди Криму"! Мені найбільше сподобалася історія про Прекрасну Федору!

— Про Федору? А хто це така? — Оленка, заінтригована, відклала свою книжку.

— Вона була царицею... десь у Криму. Дуже вродлива. Дала обітницю, що не вийде заміж, бо хотіла служити своєму народу. Але її змушували вийти заміж за нелюба, а вона кохала іншого! — Любаша говорила майже на одному диханні. — І коли вороги напали на її місто, вона билася до останнього. Там, де вона билася, скелі стали червоними від крові! Уявляєш?

— Ого! Це майже як у моїх казках, тільки сумніше і про справжніх героїв.

— У мене вдома навіть конспект є. Можна буде подивитись разом, коли приїдемо. Там такі історії!

А в цей час Діма й Вадик вже сміялись із першої великої ями на дорозі, яку мікроавтобус подолав з гуркотом.

— О, це знак! В море з віражами! — вигукнув Діма, а Вадик його підтримав заливистим сміхом.

Умка крутилась біля ніг, як пухнастий маятник, вибираючи, на кому зупинити свій собачий контроль. Вона навіть спробувала лизнути Діму в ніс, за що отримала щирий сміх.

Батько сів за кермо, дядя Микола — поряд.

— Все, колеги, рушаймо, — урочисто, майже як капітан корабля, промовив батько.
— Крим чекає!

Дорога ставала живішою, сонце поволі піднімалося, розмальовуючи небо рожевими та помаранчевими кольорами. На рідкісних зупинках купували гарячі пиріжки з капустою і картоплею, лимонад "Тархун" у скляних пляшках, а з рук бабусь — запашні спілі черешні, від яких аж сік по долонях тік. А в полі біля Каховки влаштували справжній пікнік: батько варив каву на маленькій бензиновій горілці, Умка бігала за метеликами, а діти їли бутерброди з паштетом, запиваючи лимонадом.

Чим ближче до Криму, тим більше ставало сонця — воно не просто світило, а наче лилося згори розпеченим медом. Повітря ставало щільнішим, гарячим, і пахло зовсім по-новому: гіркотою дикого полину та їдким запахом паленого асфальту. Любаша не відриваючись визирала з вікна і думала, як усе тут не схоже на її рідне місто з рівними вулицями, заводськими димарями та хрущовками.

На під'їзді до Чонгара батько зупинився біля невеликого ринку. Пахло рибою, солодкими ягодами та свіжою випічкою. Любаша одразу потягнула Оленку за рукав до миски з черешнею — бордовою, блискучою, як намистини.

— О, яка! — вигукнула вона. — Дві як мій кулак! — Обидві хихикнули.

Батько, без вагань, купив черешень, полуниці, чотири пухкі дріжджові коржики і, звісно ж, в'язанку бичка — засоленого, пружного, з виразним морським запахом. Він висів, як буси, і батько зі сміхом надягнув їх на Любашину шию.

— Дивись, доню, таких бус у тебе ще ніколи не було!

Любаша підійшла до вікна мікроавтобуса і подивилася на своє відображення. Засміялася.

— Да, оце так намисто!

Їли просто стоячи біля машини, під палючим сонцем. Любаша спершу обережно надкусила бичка, скривившись від несподіваного солоного смаку, а потім сміливіше. Солоний, злегка хрусткий, із присмаком моря — він видався їй дивним, але смачним і справжнім. Сік полуниці стікав по пальцях, черешні пахли літом. Це був перший справжній смак Криму — ще до того, як вона побачить море та золотий пісок на власні очі.

Коли мікроавтобус повільно переїхав останній контрольний пункт на в'їзді до Криму — невеликий шлагбаум і обвітрену будку з чоловіком у формі, що пив чай із гранчака й навіть не вийшов з тіні, — усі в салоні відчували зміну. Повітря стало іншим — важке від спеки, терпке від дикого полину і вже невловимо солоне від моря.

— Це вже він, — прошепотіла Любаша, стискаючи долоню Оленки. — Зовсім інше повітря...

— Смак пригод, — озвався Діма, цього разу без своєї звичної іронії. Вадик мовчки кивнув.

Незабаром з'явилися перші знайомі назви на синіх дорожніх покажчиках: Сімферополь, Судак, і ось — Феодосія. Місто зустріло їх особливим шумом і запахом:

вузькі вулиці під черепичними дахами, балкони в геранях і петуніях, яскраве різнобарвне сушіння на мотузках між деревами. На калитках — "Здамо" та "Приймаю жильців". Дід грав на гармошці "Червону руту" біля тінистого дерева, жінки з плетеними сумками поверталися з пляжу, злегка обгорілі й задоволені. Любаша відчувала, як це місто дихає історією — ніби кожен камінь пам'ятає давні часи.

А потім — раптово, ніби відкрилася завіса — вони виїхали до моря. Асфальтована дорога тяглася вздовж узбережжя, і за вікнами відкривався цілий світ: море блищало мільйонами сонячних іскор, різнокольорові купальники майоріли, діти плескались у лагідних хвилях.

І ось, коли Феодосія вже лишилась позаду, раптом стало видно його — Золотий Пляж Приморського. Любаша затамувала подих. На березі лежав золотий пісок — не просто жовтий, а теплий, блискучий, ніби справді зроблений із золотого пилу. Коли на нього падали промені сонця, він переливався від світло-жовтого до бурштинового, майже червоного відтінку.

— Він справді золотий... — прошепотіла вона, а її голос ледь тремтів від хвилювання.

— Знаєш чому його Золотим назвали? — сказала Оленка. — Є легенда, що Геліос, бог Сонця, закохався у морську німфу, яка жила тут. Але вона не відповіла йому взаємністю. І тоді він, від горя, розсипав тут свої золоті промені, які перетворилися на цей пісок. І тепер він вічно блищить, як пам'ять про його кохання.

— Мій Крим... — прошепотіла Любаша, дивлячись на це диво.

Розділ 4. "ЛЮБАВА": ПЕРШЕ ЗНАЙОМСТВО

Коли мікроавтобус звернув із траси на вузьку ґрунтову дорогу, усе навкруг почало ставати ніби особливим, зелено-пиловим. Колеса підіймали легку куряву, в повітрі пахло сухою травою, сіллю і ще чимось новим, незнайомим — чого Любаша ще не знала, але вже відчувала всією душею.

І ось вона — база. Наразі ще не база, а радше здійснення мрії, що тільки-но починала втілюватися в життя. Посеред широкої, трохи вигорілої галявини мерехтіли на сонці металеві вагончики: два вже міцно стояли на землі, а третій чекав підйомника, щоб опуститися зверху і скласти незвичний двоповерховий будиночок з гострим дахом. Один такий, уже готовий і пофарбований у приємний блідо-блакитний колір з білими віконними рамами, здавався казковим трикутним теремком. Трохи далі — солоний, спокійний лиман, що виблискував, як величезне дзеркало, і ріс високий зелений очерет, що дзвінко шелестів при найменшому пориві вітру.

З бази до моря було зовсім близько — лише пройти трошки вибоїстою дорогою з глини і мушель, перейти трасу, і ось він — золотий пісок та безкраєдне синє море.

— Приїхали, — сказав батько, глушачи двигун. Тиша після гуркоту мотора здалася оглушливою.

Діти буквально вивалились із машини. Умка першою метнулась до найближчих

кущів, потім до людей, не знаючи, що саме досліджувати спочатку — цей новий дивовижний світ чи знайомі ноги.

— Оце наша "Любавочка", — гордо мовив дядя Микола, розгладжуючи свою вітрівку. — Її ще толком нема, а я вже люблю її, як рідну.

— Любавочка? — перепитала Любаша. — Ви так її назвали?

— А ти що, не знала? — здивувався дядя Микола. — Це не я, це твій тато так захотів. Коли ми назву вибирали — була справжня нарада: і "Мрія", і "Бригантина", і "Зірка"... А він піднявся, такий спокійний, мов капітан корабля, і каже: "Я строю, мені й назвати!" А потім — спокійно так: "Любава". На честь моєї донечки. І все. Тиша. А потім — всім сподобалося. Бо ж це база для своїх, для душі.

Любаша почервоніла до коренів волосся, нахилилася до землі, вдаючи, нібито зав'язувала кеди, що й без того були міцно зав'язані. Але всередині все світилося — наче в неї в серці загорілася маленька лампочка щастя. Ця база була її, її ім'ям, її мрією, втіленою в металі та піску.

Вона стояла мовчки, вдивляючись у цей новий світ, що розкривався перед нею. Їй здавалось, що він дихає разом з нею, приймаючи її.

Територія бази була ще напівпорожньою — кілька вагончиків, навіс над літньою кухнею, молоді дикі оливи серед піску та пожухлого очерету. Але якийсь особливий лад вже відчувався — у тому, як розташовані будиночки, як стоять лавки, як пахне вечірнє повітря. З вагончиків лунали приглушені голоси: чоловіки з пилом на щоках і стомленими очима, жінки, що порались біля відра з водою.

Дядя Микола розгорнув великий брезент і з нього з'явилися матраци, подушки, термос і ще щось у картонній коробці.

— Так, хлопці, все це в наш вагончик несіть! Той, з жовтою рисою! Щоб не переплутали! — скомандував він близнюкам.

Діма підхопив матрац, але одразу похитнувся — він явно не очікував такої ваги.

— Оце так "легенький" відпочинок починається, — пробурмотів він, і Вадик зареготав, підхоплюючи свій.

— Зустрінемося! — кинула Оленка Любаші, перш ніж теж піти за ними.

Батько пішов з двома чоловіками розглядати креслення, а Любаша залишилась на галявині, вдихаючи солоне повітря. Наближалась вечірня година. Сонце повільно торкалось обрію, і море ставало рожево-блакитним.

Роз'яснивши все необхідне, батько дістав з машини маленьку переносну радіолу "Вега". Увечері вона грала тихенько, хрипкуватим, але таким рідним голосом Висоцького, що співав про гори та дороги.

— Ну що, Любаню, пішли до нашого вагончику?

— Я...я дуже щаслива, тату! — вигукнула Любаша, пригорнувшись до нього. — А чому ти мені не розказав, що база "Любавою" називається? Це ж так гарно!

— Хотів сюрприз зробити, моя дівчинко, — усміхнувся батько. — Але не вийшло — дядя Коля, бачиш, не втримався!

— Мені так приємно, тату... Правда, дуже. Дякую тобі за все.

Коли проходили повз літню кухню, якась дуже мила жінка в білій хустинці, з веселими очима та пухлими, добрими руками підійшла до них.

— Саніч! Беріть дочку та йдіть повечеряйте, бо не їли ж весь день! Все свіже, гаряче!

— Дякую, Клава! Зараз речі покладемо і прийдемо.

Всередині вагончика, крім двох скручених матраців та трьох вішалок із одягом, більше нічого не було. На стінах висіли численні креслення та світлина їхньої родини: маленька Любаша, років чотирьох-п'яти, стояла між мамою й татом біля великого каменю. Єдине вікно, що виходило на захід, обіцяло щовечора гарні заходи сонця.

Батько застелив матраци: свій поклав біля входу, Любашин — біля вікна.

— А чому ти так положив?

— Бо я рано буду на роботу йти, щоб тебе не будити. А біля вікна тобі буде краще.

Потім батько з Любою та дядя Микола з дітьми пішли до літньої кухні. Тітка Клава поставила перед Любашею тарілку — котлета з макаронами, свіжий салат — і так поглянула, ніби вже знала напевно, що дівчинка голодна з самого ранку. Любаша їла і відчувала, як утома від довгої дороги поступово відпускає.

Коли стало темно, усі сіли біля вагончика. Хлопці, Діма та Вадик, гризли бичка, що ще залишився, і сміялись, наввипередки розповідаючи якісь свої історії. Небо стало темним, і над головами запалали перші зорі. Десять у кущах біля лиману почали голосно стрекотіти цикади — ніби нагадували: тут — інше життя. Вільне. Літнє. Казкове.

Всі почали розходитися. Любаша вичікувально подивилася на батька. Їм обом не знадобилося слів — море кликало надто сильно. Вже за кілька хвилин вони стояли біля самої кромки води, слухаючи її мірне, заспокійливе дихання у вечірній тиші. Дівчинка першою з розбігу пірнула в темну, прохолодну глибину, а за мить поруч почувся батьків сміх та голосні сплески. Вони довго плавали в сутінках, ловлячи руками перші зорі, що відбивалися на водній гладіні.

Повертаючись до вагончика мокрими та щасливими, Любаша відчувала, як сіль легким нальотом осідає на шкірі, а в голові звучить лише одне: вона нарешті вдома.

Розділ 5. СОЛОНІЙ РАНОК І НОВА ПОДРУГА

Тільки-но голова торкнулась м'якої подушки, як Любаша провалилась у сон — глибокий, кольоровий. Снилися блискучі мушлі на золотому піску, розкотистий шум моря, сміх Вадика, мовчання Оленки і заспокійливий голос тата, тиха музика з радіоли й особливий, солоний запах вечора, що огортав їхню "Любаву".

Аж раптом, посеред цього солодкого забуття, щось холодне, мокре і раптове впало їй на лоб.

— А? — вона розплющила очі.

У вагончику було темно, лише сріблясті спалахи блискавок час від часу висвітлювали кути кімнати. Умка, що досі спала клубочком біля її ніг, підвелась, витягнула вуха і насторожено глянула вгору. Кап... кап... кап... Невблаганно, з точністю годинника, з даху капала вода, утворюючи маленьку темну пляму на матраці.

За вікнами вирувала справжня злива, що гучно барабанила по металевій обшивці. Вітер гойдав вагончик, а грім гуркотів так, ніби хтось перекочував величезну металеву кулю просто по небу над їхніми головами.

Любаша встала і несміливо торкнулась батькового плеча.

— Тату... Там дощ... і блискавки.

— Блискавки? — сонно відповів він. — Це Крим, доню. Тут якщо дощ — то як із відра. Такий собі нічний душ для степу. Нічого, пройде. Ранок буде ясний.

— Але ж у нас тут вода капає, — Любаша кивнула на пляму, що вже розповзалася матрацом.

Тато підвівся, взяв з підлоги стару ганчірку і поклав просто під краплю, що ритмічно падала з даху. Перетягнув матрац ближче до себе.

— Будемо ночувати під музику дощу. Своєрідна колискова, — посміхнувся він.

Вони сіли разом на його матрац, притулившись один до одного. Умка вмостилася між ними, її маленьке тіло тремтіло, вслухаючись у гримлячий простір.

— Ти не боїшся? — запитав тато.

— Ні, — знизала плечима Любаша, дивлячись на сріблясті нитки дощу, що стікали по вікну. — Це як у фільмі. Або... як перед пригодою. Це ж наш перший справжній кримський дощ!

— Так, доню, тут зливи такі — сильні, але швидкі. Пронесуться за ніч, і завтра буде прекрасна погода. Спи, доню.

І вже за кілька хвилин, під акомпанемент ритмічного кап-кап, що змішувався з віддаленим гуркотом грому, Любаша, притискаючись до теплого боку Умки, знову заснула — ніби зовсім поруч чекала пригода, що мала розпочатися просто зранку.

Вранці сонце увірвалося у вагончик веселим, яскравим сяйвом. В повітрі витав свіжий, озоновий запах після дощу. Батька вже не було — на його матраці лежала записка:

"Я пішов на роботу. Піди поснідай. Далеко не ходи. Зустрінемося о 13.00 в їдальні. Тато"

Надягнувши купальник і шорти поверх нього, Любаша з Умкою вийшли на вулицю. Після ранкових процедур біля літнього душу, де вода була ще бадьоро-прохолодною, вона зайшла на кухню, де тітка Клава чистила картоплю для обіду.

— Доброго ранку, принцесо! Зайди, візьми там тарілку з кашею та какао, он, на столику біля вікна. А під серветкою булка з маслом тебе чекає!

Тепла каша здалася найсмачнішою на світі. Тітка Клава привітно покликала Умку:

— Іди сюди, собачко, і тобі каші дам, а то голодна сидиш!

Умка з таким апетитом їла кашу, пританцьовуючи маленькими лапками, що Любаша засміялася.

Вийшовши за ворота бази, Любаша одразу відчула, як ноги небезпечно роз'їжджаються на слизькій жовто-бурій глині — наслідки нічної грози. Обережно, переступаючи з камінчика на камінчик, вона дійшла до траси, перейшла її і ось він — безмежний золотий пісок та синє море.

Вона зняла шльопанці, відчуючи приємне тепло розігрітого сонцем піску. Умка радісно загавкала, крутячись навколо, і Любаша, забувши про все, побігла до самої води. Вода була спочатку прохолодною, але такою приємною, що відразу огортала тіло. За хвилину вона вже пірнала і плавала на спині й на животі, аж поки пальці не зморщилися, як від довгої ванни.

Вийшовши з води, вона сіла на бетонний стовп, що стирчав із піску — можливо, залишки старого пірсу. Плєж вже жив своїм літнім життям. Торговці повільно ходили вздовж берега, і до Любаші долинали їхні вигуки: "Кукурудза гаряча!", "Самса, пахлава!", "Холодний квас!" Вона проводжала їх очима, гріючись на сонці, поки одна пропозиція не перемогла всі інші — морозиво.

Купивши "Пломбір" з хрусткою вафелькою, Любаша стала біля невеликого павільйону, де продавали квитки на катер. І в цей момент до неї підійшла дівчинка, яка кульгала на одну ногу.

— Привіт! Що з тобою?

— Привіт... Та... мушля мене порізала. Я платком замотала, але треба якось дійти додому... а воно болить.

— А ти далеко живеш?

— Та ні. Хвилин п'ять, он ті одноповерхові будиночки, — дівчинка махнула рукою.

— Давай я тобі допоможу? — запропонувала Любаша, простягаючи руку.

— А ти можеш?

— Так, звичайно!

Любаша взяла дівчинку за талію і вони, повільно ступаючи по розпеченому піску, а потім по слизькій глині, пішли в бік одноповерхових будинків.

— Я Світланка, — тихо сказала дівчинка.

— А я Любаша.

Вони дійшли до зелених, трохи потріскалих від часу дерев'яних воріт, густо обвитих виноградом, що вже хизувався першими маленькими гронами. Будинок за ними був одноповерховий, білений, і буквально потопає у квітах. Любаша розглядала їх із захопленням: високі мальви всіх відтінків рожевого, ніжна гіпсофіла, і — найдивніша — величезна, схожа на дзвін, біла квітка дурману, що висіла з гілок, випромінюючи солодкуватий, майже п'яний аромат.

З дому вийшла вродлива жінка з чорним волоссям, зібраним у пучок.

— Донечко, що сталося?

— Я ногу поранила об мушлю на пляжі.

— Ну нічого, зараз промиємо і йодом змастимо. А що це з тобою за дівчинка?

— Це моя подруга Любаша, — гордо сказала Світланка.

Жінку звали Наталія. Поки вона промивала Світланчину рану, розповідала Любаші про Приморське. Любаша розглядала білу стіну будинку — пористу, наче губка.

— Бачиш, з чого складена? — Наталія постукала по ній. — Черепашник. Камінь з моря. Він дихає — влітку в ньому прохолодно, взимку тепло. Тому й вікна роблять маленькі та фарбують у зелений, щоб сонце не випалювало. І виноград обов'язково — і

тінь, і ягоди, і просто гарно.

Любаша подивилась навколо. Вузькі вулички, дворики з персиками й інжиром, велосипеди біля парканів, білизна на вітрі. "У нас тут все просто, по-своєму. Без зайвого, але з душею", — сказала Наталія, і Любаша відчула, що це правда.

— Я дуже рада, що ви подружилися, — посміхнулася Наталія, закінчуючи перев'язувати Світланчину ногу. — Заходь до нас, як тільки захочеться. Завжди раді гостям.

Любаша відчула, як її серце наповнилося теплом. Це була не просто нова знайома — а, можливо, справжня подруга, яка жила в цьому дивовижному, старовинному Криму. І тепер вона знала, що в цьому новому світі у неї є не тільки тато, Умка та таємниці моря, але й нові друзі.

Розділ 6. МІДІЇ

З веселим настроєм і ще трохи вологим волоссям від ранкового купання Любаша поверталась на базу. У руках вона несла кілька дрібних, але ідеально круглих мушель, знайдених на березі.

На території бази батько, дядя Микола і ще двоє чоловіків у робочих комбінезонах щось жваво обговорювали, показуючи в бік майбутніх металевих конструкцій і заглядаючи у великі пожмакані креслення. Побачивши доньку, батько вийшов їй назустріч з широкою усмішкою. Умка, поки носилася по піску, із білосніжної перетворилася на плямисту сіреньку "хмару" і радісно загавкала, закружляла довкола батька, облизуючи його пальці.

— Ну що, як справи?

— Все чудово, тату! Я купалася! І ще познайомилася з дівчинкою, Світланкою. Вона живе тут поруч. Вона ногу порізала, я їй допомогла!

— Ого, швидко ти! Молодчина! — батько потер шию, зітхнув, його погляд на мить затримався на сонячному морі. Потім він знову посміхнувся: — Знаєш що? У мене є вільні дві-три години, поки чекаємо обладнання. Хочеш — підемо на пірс, наловимо мідій?

— Мідій? — перепитала Любаша, округливши очі. — А це що таке?

— Ракушки з двох стулок. Всередині — молюск. Їх можна їсти.

— Живих?! — Любаша зробила такий вигляд, ніби їй запропонували з'їсти власний черевик.

— Ні-ні, варених! — засміявся батько. — Ми їх на вогні зваримо. Смакота, пальчики оближеш!

— А... ну тоді добре, — Любаша трохи заспокоїлась. — Звісно хочу! Це буде справжня пригода!

Старий пірс стояв осторонь — стара бетонна конструкція, подекуди тріснута від часу та хвиль, обросла слизькими зеленими водоростями, але ще міцна й упевнена, як досвідчений моряк, що витримав не одну бурю. До нього вела вузьенька стежка між колючими прибережними чагарниками і м'яким піском, притрушеним уламками

мушель, що хрустіли під ногами.

Любаша йшла босоніж, тримаючи легке пластикове відерце зі старим ножом на дні. Батько йшов поруч, не поспішаючи.

— Тут, під водою, під самими бетонними плитами — ціла колонія. Мідії фільтрують воду, чистять море, як маленькі природні фільтри. А ще — дуже смачні, особливо свіжі, щойно з вогню, з часничком.

— А вони не кусаються? — обережно спитала Любаша.

— Кусаються... але тільки один одного, — засміявся тато.

— Тату, ти вигадуєш.

— Трохи, — погодився він.

Умка тим часом підбігла до краю пірсу, зазирнула вниз, побачила воду — і різко відступила на крок. Потім знову підійшла, знову зазирнула. Знову відступила.

— Вона перевіряє, чи глибоко, — серйозно пояснив батько.

— І що вирішила?

— Мабуть, що глибоко, — він кивнув на Умку, яка вже сиділа з гідним виглядом подалі від краю, повернувшись до моря спиною, ніби воно її зовсім не цікавить.

Батько пірнув і спритно зрізав кілька мідій. Потім винирнув:

— Давай до мене! Ти ж гарно плаваєш та пірнаєш, спробуй сама. Тільки обережно! Коли пірнеш — зрізай тих, що більші. Маленьких не чіпай, нехай ростуть. І дуже обережно, Любашо, — краї в них гострі, як бритва. Близько до скель не підпливай, бо хвилину може сильно вдарити. Море, воно хоч і ласкаве, але помилок не пробачає.

Любаша пірнула, відчуваючи холод води на глибині, і їй вийшло зрізати дві мідії. Але краї були гострі, і вона трішки порізала пальчик, з якого виступила крапелька крові.

— Нічого, не розстраюйся, — сказав батько. — Вода солона, все вилікує. Вона як лікар.

— Знаєш, — додав він, — я в дитинстві теж ловив мідії. На Азовському морі, там їх теж багато. І тоді мені здавалося, що море — це інший світ, повний таємниць. Тепер от і ти в ньому.

Любаша мовчки усміхнулась. Їй було приємно: від моря, що обіймало, від сонця, що гріло плечі, від батькових слів — і від усвідомлення, що вона справді в Криму, на справжньому пірсі, ловить справжні мідії... як доросла, яка відкриває для себе світ.

Через кілька хвилин відерце і сумка батька вже були повні. Умка, що терпляче сиділа на пірсі, тепер все ж таки підійшла до відерця і заглянула всередину. Понюхала. Скривилась. Відійшла. Потім повернулась і понюхала ще раз — раптом щось змінилось? Ні. Рішуче відійшла і пішла ловити крабів біля самої води.

Краби виявились гідними супротивниками. Перший просто втік у воду. Другий підняв клешні і Умка відскочила з таким виглядом, ніби саме вона перемогла. Третій — найменший — просто сидів на місці й, здавалось, дивився на неї. Умка гавкнула. Краб не ворухнувся. Умка гавкнула голосніше. Краб і далі сидів. Тоді вона обійшла його з іншого боку, обнюхала — і поважно пішла геть, вирішивши, мабуть, що ця битва

закінчилась унічію.

— Нічия, — констатував батько, не відриваючись від своєї справи.

— Умка, один-один! — скомандувала Любаша, і та відповіла коротким "гав!", явно погоджуючись.

— А коли зваримо? — запитала Любаша, коли відерце вже було повне.

— Сьогодні ввечері. Влаштуємо вечерю для всіх. Буде справжній похідний обід, найкращий!

Вони вийшли з пірсу на берег, ще трохи посиділи, мовчки слухаючи море, що ніжно шепотіло свої вічні історії.

— Тату, — сказала Любаша нарешті, дивлячись на безкрайї обрій, — я б хотіла тут жити.

— Ну, на літо точно, — усміхнувся батько, обіймаючи її за плечі. — А далі подивимось. Але я радий, що тобі тут добре. Дуже радий.

Він узяв важку сумку, Любаша — відерце та Умку, і вони неспішно пішли до бази.

Розділ 7. ЗАТИШНИЙ ВЕЧІР, П'ЯНІ ФРУКТИ ТА ЛЕГЕНДА ПРО ФОНТАН СЛІЗ

Сонце вже торкалося горизонту, розливаючи по небу багряні та золотисті барви, малюючи довгі, химерні тіні між вагончиками. Над морем пролягав широкий золотий шлях, по якому, здавалося, можна було пройти босоніж прямо в мрію.

На базі вже пахло димом — дядя Микола розпалював вогонь у старенькому похідному мангалі. Поруч стояв великий казанок на трьох обвуглених цеглинах, де весело булькала вода з лавровим листом і щіпками солі. Вітерець час від часу надував язики полум'я, змушуючи їх танцювати й кидати рухливі тіні.

— Ну що, ловчиня! — вигукнув дядя Микола, побачивши її з повним відерцем. — Прямо завтра можна тебе в рибколгосп брати!

— Я сама декілька зняла! — з гордістю відповіла Любаша, показуючи на злегка порізаний пальчик. — А Умка охороняла, щоб краби не вкрали!

Тітка Клава промила мідії і додала до киплячого казана роздавлений зубчик часнику, кілька кружалець цибулі і крапель запашної олії. Поки мідії варились, усі потихеньку збирались біля вогнища.

Прийшли дядя Микола з синами-близнюками, що вже встигли засмагнути. Оленка обережно несла накритий рушником свіжий хліб. Приєдналися ще кілька чоловіків і жінок — працівники бази. Кожен приніс щось до загального столу. Дядя Микола, оглянувши стіл, кивнув задоволено:

— От це я розумію — не нарада, а вечеря!

А коли батько нарешті відкрив кришку казана — аромат накрив усіх одразу. Гарячий, трохи солонуватий, з пряними нотками часнику та моря — це був запах справжнього морського літа.

Дядя Микола привіз з Феодосії велику трилітрову банку, де у янтарного кольору рідині плавали невеличкі фрукти. Він з хрустом відкрив кришку, розлив усім дорослим

по стаканчику і спритно сховав банку з фруктами за спину.

Сиділи просто на складених дошках і старих покривалах, розстелених прямо на піску, їли руками, сьорбали мідії прямо з мушель, відламували шматочки хліба.

— Ммм... — видихнула Оленка, облизуючи пальці. — А я думала, вони несмачні, якісь там молюски.

— Треба було з нами на пірс, — усміхнулась Любаша. — Тоді б ще більше оцінила, як їх важко добувати.

— Мідії — це як пригоди, — додав батько, кидаючи у вогонь гілочку, що розлетілася іскрами. — Поки не спробуєш — не зрозумієш, чи це твоє.

Коли тарілки спорожніли, тітка Клава згадала, як у дитинстві вони з подругами бігали до старого маяка на скелі і влаштовували собі "таємну кімнату" між скелями, де ховали свої скарби.

І тут Любаша помітила, що щось не те з близнюками. Діма вже кілька хвилин дивився на зірки з виглядом людини, яка щойно зробила велике відкриття.

— Вадику, — урочисто промовив він, — ти бачив, скільки їх там?

— Бачив, — так само урочисто відповів Вадик. — Багато.

— Дуже багато.

— Астрономічно багато.

Вони обидва засміялись так, ніби це була найдотепніша фраза у світі. Потім Діма схопив Умку і спробував пояснити їй щось дуже важливе про будову Сонячної системи. Умка слухала з ввічливим виглядом, але поглядала на Любашу — мовляв, він завжди такий чи це щось нове?

— Е-е-е, — протягнув раптом Вадик, тикаючи пальцем у бік моря, — може підемо купатися?

Дядя Микола, який спочатку посміхався, раптом підвівся, підійшов до Вадика і уважно подивився йому в очі.

— А я дивлюся, — його голос став строгим, але з нотками розваги, — куди це фрукти з банки поділися? А-ах ви, дурні малі! Це ж вино! Ану швидко у вагончик — спати!

— Тату, ми просто... — почав Діма.

— У вагончик.

— Але зірки ж...

— У вагончик!

Він узяв їх за руки і повів. Близнюки, хихикаючи й перешіптуючись про зірки, не пручалися.

— Ну то таке... Діти! — махнув рукою один із чоловіків, усміхаючись.

— Може, хтось історію розкаже? — запитав хтось.

— Я знаю одну, — озвалась Оленка тихо, її голос раптом став загадковим. — Мені бабуса її розповідала. Вона про фонтан... Фонтан Сліз у Бахчисараї.

Усі притихли.

— Було це дуже давно, — почала Оленка. — У Бахчисараї, столиці Кримського

Ханства, жив могутній Хан Кирим-Гірей. Він мав усе: незліченні багатства, вірних воїнів, прекрасний палац. Але не мав він одного — справжнього кохання. І серце його, кажуть, було твердим, як камінь.

Вона розповідала про невольницю Діляру, чиї сльози розтопили кам'яне серце Хана, про їхнє коротке кохання і ранню смерть дівчини. Про майстра, що збудував фонтан, де вода стікає краплинами з однієї чаші в іншу — повільно, немов сльози, що ніколи не висихають. Верхня чаша — серце Хана, переповнене горем. Наступна — його надія, що почуття житимуть вічно. Третя — його пам'ять про Діляру. І так, крапля за краплею, Фонтан плакав, нагадуючи всім, що навіть найжорстокіше серце може кохати.

— І кажуть, що досі, якщо прислухатися, можна почути, як Фонтан Сліз шепоче ім'я Діляри...

Усі слухали, зачаровані. А над ними — зірки ставали все яскравішими, перетворюючись на мільйони діамантів, і Кримський вечір огортав базу своєю нічною казкою.

Розділ 8. КУПАННЯ, ПАХЛАВА ТА КРИМСЬКОТАТАРСЬКА ГОСТИННІСТЬ

Наступного ранку Любаша прокинулася, коли сонце вже заливало вагончик яскравим світлом. Швидко одягнувшись і справивши ранкові процедури, вона пішла на сніданок. Тітка Клава, з розчервонілими від жару щоками, ліпила вареники з полуницею і, побачивши Любашу, дуже зраділа.

— Сідай, сідай, принцесо! Все на столі, тебе чекає під серветкою!

На сніданок були варене яйце, тепла вівсяна каша та ароматний чай з великим вареником розміром з Любашин кулак, повним солодкої полуниці. Це було неймовірно смачно.

— Тітко Клаво, а ви не бачили Умку?

— Та вона сьогодні з батьком вирішила день провести, — засміялася тітка Клава. — Бігає за ним, як хвостик, справжня помічниця.

Любаша посміхнулася. Значить, Умка теж на роботі.

Коли вийшла, Оленка сиділа біля входу у свій вагончик і читала книжку, повністю занурившись у неї.

— Олю, привіт! Що робиш?

— Привіт! Татко вчора з Феодосії привіз "Муфта, Півчеревичок та Мохова Борода". Вона така цікава і смішна!

— Ой, даси мені потім теж почитати?

— Залюбки! А ти що?

— Я хочу піти поплавати. По-справжньому! До буя та назад. Тренуватися.

— Не боїшся? Це ж глибоко.

— Та ні! Я ходила до нашого басейну вже майже чотири роки. Може, підеш зі мною?

— Ні, — Оленка похитала головою, вказуючи на книжку. — Вона надто цікава! Та й мені ще не можна так далеко, тато не дозволяє.

— Ну я пішла!

На березі було мало відпочиваючих — ранок, сонце лише починало по-справжньому припікати. Любаша постелила на пісок килимок, зняла одяг і зайшла у воду. Розмірено працюючи руками та ногами, вона без зусиль допливла до червоного буя. Обперлася на нього, потім лягла на спину на поверхню моря і, заплющивши очі, зрозуміла, що безумно щаслива. Небо над нею було яскраво-блакитне, кілька пухнастих хмарок танцювали навколо сонця. Життя було таке чудове!

Пропливши назад до берега різними стилями, Любаша вийшла з води і лягла на теплий килимок. І тут почула знайомий голос:

— О, я її шукаю, а вона тут розляглася!

Це була Світланка — нога вже перев'язана чистим бинтом, і кульгала вона значно менше. Поруч стояла чорнява дівчинка з дуже красивими темними очима, що іскрилися.

— Привіт, Любаша! Це моя подруга Аміна. Ми ходили до її дідуся, відносили йому пахлаву. Він її на пляжі продає.

— Хочеш з нами? Ми зараз будемо вдома пахлаву робити, — додала Аміна.

— Так! — засяяла Любаша.

Дім Аміні був великим, біленим, з дерев'яними віконницями яскраво-синього кольору. У дворі, вимощеному плоским камінням, було багато людей: і відпочиваючі, які знімали кімнати, і родичі Аміні. Чувся татарський говір. Було шумно, гамірно і дуже затишно.

На кухні жінка з хлопцем робили тонкі білі коржики.

— Мамо, ми прийшли! Що треба далі робити?

— О, та в мене тепер прямо ціла команда! — посміхнулася жінка, дивлячись на Любашу. — Я тітка Есенія, а це мій синок Тимур.

Тимур, старший брат Аміні, пік на сухій сковороді тонкі коржики — кистибиї. Вони швидко покривалися золотавими плямками, а тітка Есенія вже зробила начинку — ніжне картопляне пюре з вершковим маслом.

— А тепер, дівчата, будемо пахлаву робити! Ваші руки нам дуже знадобляться!

Тітка Есенія розкачувала тісто тонким, як папір, шаром і давала дівчатам куски.

— Розкачуємо! Тонше!

Дівчата взяли за качалки. Любаша старанно тиснула, тягнула, крутила — але тісто щоразу пружинило назад, ніби знущалося.

— Воно живе, — поскаржилась вона.

— Треба любов'ю, — серйозно пояснила Аміна і так тиснула на свою качалку, що стіл трохи заскрипів.

— Оце і є любов? — перепитала Світланка.

— Кримськотатарська — так, — засміялась тітка Есенія.

Тимур тим часом подрібнював у великій ступці волоські горіхи, змішуючи їх з цукром і дрібною кориці. Запах горіхів і кориці наповнив кухню. Любаша зазирнула в ступку.

— А можна спробувати?

— Тільки один горішок, — суворо сказав Тимур, — бо потім від начинки нічого не залишиться.

Любаша взяла горішок і відступила з виглядом людини, яка нічого не порушувала.

Коли тонких листів тіста було готово достатньо, тітка Есенія почала складати пахлаву — шар тіста, змащений топленим маслом, потім горіхова начинка, і так шар за шаром. Потім гострим ножом розрізала на ромби, в центр кожного поклала по горішку — і все це відправила в розігріту піч.

Запах свіжої випічки, горіхів і меду заповнив увесь дім. Коли пахлава була готова, тітка Есенія щедро полила її гарячим медовим сиропом.

Потім усі сіли за великий стіл у дворі, під тінистим виноградом: їли кистибиї, ще теплу хрустку пахлаву, що танула в роті, і запивали айраном. Любаша відпила ковток — холодний, трохи солонуватий, з легким ароматом м'яти — і здивовано кліпнула.

— Це... несолодке.

— Після пахлави — саме воно, — кивнула тітка Есенія. — Спробуй ще раз.

Любаша спробувала. І ще раз. Насправді він чудово тамував спрагу і чудово пасував до солодкої пахлави.

Було шумно, весело, і Любаша відчувала себе частиною цієї великої, дружньої родини. Вона зрозуміла, що Крим — це не тільки море і сонце, але й нові друзі, нові смаки та нові пригоди, що чекають на кожному кроці.

Розділ 9. УРА! МАМА ПРИЇХАЛА! АБО "В НАС БУДЕ КУЛЬТУРНА ПРОГРАМА!"

Вечір після смачної вечері був наповнений теплими розмовами та запахом моря. Зірки яскраво сяяли над головою, а вогнище догорало. Любаша, пригорнувшись до батька, відчувала себе абсолютно щасливою.

— Доню, є в мене для тебе новина, — сказав батько, обіймаючи її міцніше. — Завтра вранці приїжджає мама!

Очі Любаші спалахнули від несподіваної радості.

— Мама? Справді? Ура!

— Справді, справді. У неї почалася відпустка. Але це ще не все. Я зняв для нас номер у Феодосії, в готелі "Асторія". Ми з тобою на ці два тижні переїжджаємо туди. Буде культурна програма!

Радість Любаші трохи змішалася з легким сумом.

— Два тижні? А як же Світланка, Оленка, дядя Микола, тітка Клава? І Умка?

— Друзі нікуди не дінуться, Любаша. А Умка залишиться тут, з тіткою Клавою і дядею Миколою. Вони її доглянуть. А я буду весь день працювати тут, а ввечері та на вихідних — приїжджатиму до вас у Феодосію.

Любаша зітхнула, але думка про Феодосію та маму швидко перемогла сум.

Наступного ранку Любаша прокинулася раніше звичайного. Зібравши невелику валізу, вона вже сиділа біля воріт бази, чекаючи на батька. Умка, наче відчуваючи

розлуку, жалібно скиглила і терлася об її ноги. Тут до неї підбіг Вадик, який цього ранку мав трохи втомлений вигляд.

— Любаша, ми тебе чекатимемо! — вигукнув він. — Я Дімі вже сказав, що ти точно повернешся з новими легендами! Не забудь нам розказати!

— Обов'язково! — засміялася Любаша.

Вадик зник за рогом.

На залізничний вокзал Феодосії приїхали рівно за десять хвилин до прибуття поїзда. Коли з-за повороту з'явився пасажирський поїзд, серце Любаші забилося швидше. І ось вона! Мама! Втомлена після довгої дороги, але сяюча, з оберемком сумок і незмінною посмішкою.

Любаша кинулася їй на шию, відчуваючи знайомий запах її парфумів та тепла рідної людини.

— Моя дівчинко! Як же я за тобою скучила!

— Я теж, мамо! Мамусенько моя!

— Це ж від бабусі з тіткою Ніною! — мама підморгнула Любаші. — Бабуся передала банку домашнього варення з білої черешні! А тітка Ніна — свою фірмову домашню ковбасу. Сказала, щоб тато не схуднув тут без мене.

Всі засміялися.

Готель "Асторія" розташовувався за п'ятдесят метрів від вокзалу. Це була старовинна чотириповерхова будівля, що пам'ятала ще царські часи — фасад прикрашений витонченими ліпними елементами та ажурними кованими балконами. Всередині пахло старовиною, чистотою і легким ароматом свіжої фарби, змішаним із запахом буфетної кави. Номер був невеликим, але затишним, з високими стелями, великим вікном, що виходило на центральну вулицю, і двома ліжками з накрохмаленими простирadлами. А ще тут був кольоровий телевізор, що дуже порадувало Любашу.

Після швидкого перевдягання і прощання з татом, що повернувся на роботу, мама дістала з сумочки невеликий блокнот.

— Ну що, Любаша? Ми ж обіцяли собі культурну програму? Тож починаємо! Спочатку — в гості до Айвазовського!

Феодосійська картинна галерея імені Айвазовського здавалася живою, наче сама була частиною моря, яке так майстерно прославляла. Зайшовши всередину, Любаша одразу відчула особливу атмосферу — тишу, легкий запах старої олії та полотна.

— Іван Костянтинович Айвазовський, — тихо почала мама, зупинившись перед першою залогою, — народився тут, у Феодосії. Майже все життя малював море. Уявляєш — близько шести тисяч картин!

— Шість тисяч? — Любаша навіть зупинилася. — Це скільки ж треба фарби?

Мама засміялась.

— Кажуть, він малював море по пам'яті. Закривав очі — і відтворював кожную хвилю.

— Як це — по пам'яті? — Любаша нахмурилась. — Море ж щоразу інше. Навіть сьогодні зранку воно було інше, ніж учора ввечері.

— Ось саме тому він і геній, — сказала мама просто.

Кожна картина була як окреме вікно у морську стихію. Шторми, де хвилі здавалися живими і готовими поглинути кораблі. Спокійні заходи сонця, що фарбували небо в неймовірні кольори. Але одна картина вразила Любашу до глибини душі.

Це була "Серед хвиль". Вона займала майже всю стіну величезного залу, і Любаша, зупинившись перед нею, відчула, як дихання перехоплює. Величезна хвиля, що зависла в повітрі, здавалася прозорою, вона ніби світилася зсередини, переливаючись усіма відтінками синього, зеленого та срібного. Любаша майже чула гуркіт води, відчувала солоні бризки на обличчі. Вона стояла зачарована, не в силах відірвати погляд.

— Неймовірно, так? — прошепотіла мама.

— Мамо, — сказала Любаша після довгої паузи, не відриваючи очей від картини, — а він бачив шторм ось так, зсередини? Чи просто здогадався?

— Мабуть, і те, і те, — відповіла мама тихо. — Ось чому не можна відірватись.

Після галереї вони сіли в затишному кафе біля набережної. Офіціант приніс морозиво – дві великі вазочки з тертим шоколадом та смаженими горішками, тістечко "картопля" та кофе для мами.

Потім гуляли по місту і дійшли до старовинного будинку Олександра Гріна — письменника, що писав про мрії та далекі країни. Любаша відчувала, як цей день розширює її світ, наповнюючи його новими враженнями і знаннями. Вона була щаслива.

Розділ 10. ВЕЧІРНІ ПРОГУЛЯНКИ ТА "ТАНЦЮРИСТ ДИСКО"

Коли сонце вже повністю сховалося за обрієм, у двері готельного номера постукали. Це був батько — у пильному робочому одязі, але посміхнений.

Після гарячого душу він вийшов акуратно побритий, з вологим причесаним волоссям. На його сильно засмаглому обличчі виділялися білі плями від щойно збритої бороди, яка встигла трохи відрости за час польових робіт. Мама подивилася на нього і засміялася теплим, щирим сміхом.

— Нічого, сонце все виправить, завтра знову загорить! Зате який ти відпочилий!

— Ну що, мої дівчатка, готові до вечірньої прогулянки?

— Так!

Вечірнє повітря Феодосії було наповнене прохолодою моря і запахом квітів з клумб. Проходячи повз літній кінотеатр, де біля входу висіла яскрава афіша, вони побачили, що через десять хвилин починається сеанс.

— О, дивіться! "Танцюрист диско"! Пам'ятаєш, Вов, ми хотіли його подивитися?

— Ого, індійський фільм! А ну, пішли! Любаша, хочеш у кіно?

Любаша не дуже розуміла, що таке "Танцюрист диско", але кіно є кіно. Кивнула з ентузіазмом.

Зал був просто неба, з дерев'яними лавками. Фільм почався — і Любаша відразу розгубилась. Герой плакав. Потім раптом танцював. Потім знову плакав. Потім знову танцював, але вже в іншому костюмі та з іншою дівчиною. Мама й тато поруч пошепки

підспівували, явно знаючи кожну пісню.

— Мамо, — нахилилась Любаша, — а чому він весь час плаче і танцює одночасно?

— Це Індія, доню, — серйозно відповіла мама, не відриваючись від екрану.

— Зрозуміло, — так само серйозно кивнула Любаша, хоча нічого не зрозуміла.

Але поступово щось відбулось. Музика захопила. Яскраві костюми, неймовірні повороти долі, герой, який боровся за справедливість і при цьому встигав танцювати, — все це засмоктувало. До кінця фільму Любаша вже стежила за сюжетом з відкритим ротом і широко переживала, чи врятується герой.

Після фільму всі вийшли на набережну. Батько задумливо дивився на море.

— Все-таки вони там усі дуже довго танцюють, — сказав він нарешті.

— Бо жити треба яскраво, — відповіла мама.

— А я думала, що так тільки в кіно буває, — сказала Любаша. — А виявляється, ні. Тут теж так.

— Де "тут"? — перепитав батько.

— Ну, в Криму. Теж яскраво.

Батько й мама переглянулись і засміялись. Любаша не зовсім розуміла, чому, але це було приємно.

Було тихо. Чорне, оксамитове небо зливалося з морем, і лише де-не-де мерехтіли вогники далеких кораблів. Легкий бриз лоскотав щоки, приносячи солоний запах води. Це був ідеальний вечір.

Розділ 11. НІКІТСЬКИЙ БОТАНІЧНИЙ САД: ПОДОРОЖ МОРЕМ ДО ЗЕЛЕНОГО ДИВА

Наступний ранок у Феодосії був сонячним і свіжим. Батько ще засвітло поїхав до "Любави", а мама з Любашею ще трошки повалялися в постелях.

Після легкого сніданку в готельному буфеті, де пахло свіжою випічкою та кавою, мама оголосила план на день.

— Ну що, моя мандрівнице? Сьогодні у нас особлива культурна програма! Ми попливемо на катері до Нікітського ботанічного саду! Це недалеко від Ялти, справжнє диво природи.

Очі Любаші спалахнули. Подорож на катері!

Вони пішли на міську пристань. Там вже стояли пасажирські катери, що переливалися на сонці білими боками. Коли катер відійшов від берега, Любаша вибігла на палубу. Вітер весело тріпав її волосся, а солоні бризки летіли в обличчя. Феодосія віддалялася, перетворюючись на смужку будинків на обрії, а море відкривалося у всій своїй величі. Чайки летіли за катером, кричали, наче вітали їх.

Коли катер наблизився до селища Нікіта, Любаша побачила зелені схили, що спускалися прямо до моря. Вони висадилися на невеликому причалі. Вже з перших кроків Любаша відчула, що потрапила в інший світ. Повітря було густим і насиченим ароматами: тут пахло хвоєю, там — трояндами, далі — якимись незнайомими, солодкими квітами.

— Любашо, — сказала мама, зупинившись біля входу, — цьому саду вже більше двохсот років. Його створили, щоб збирати рослини з усього світу.

— З усього? — перепитала Любаша.

— З усього. З Африки, з Америки, з Азії.

Любаша подивилась на дерева навколо з новим почуттям. Виходить, оце дерево — може, з Африки? А оте — з Америки?

— І вони тут просто живуть собі разом?

— Живуть, — усміхнулась мама. — Як ви на базі.

Вони взяли екскурсію з гідом. Любаша ішла і слухала, крутячи головою в усі боки. Велетенські кедрі, бамбук, що виріс вище дерев — вона тягнулась до нього рукою, але не дістала. Алея кипарисів тяглась угору, рівна, як лінійка. А потім вона побачила кактус заввишки з дядю Миколу — і зупинилась.

— Він живий?

— Живий, — підтвердила гід.

— І йому не боляче — такому великому?

Гід, схоже, почула це питання вперше. Засміялась.

— Думаю, він дуже задоволений.

Особливо вразив розарій. Там було стільки різних троянд — червоних, білих, рожевих, жовтих, з різними відтінками і ароматами! Мама фотографувала Любашу на "Зеніт", обіцяючи, що потім вони надрукують фотографії і вклеять в альбом.

І саме в розарії трапилась кумедна пригода: Любаша так захопилась нюханням однієї надто пахучої троянди, що схилилась до неї майже носом у пелюстки... і не помітила, як поруч повільно сів джміль. Той злегка зачепив її у лоб своїм м'яким волохатим тілом — Любаша зойкнула, відскочила, зачепила невеликий горщик із розсадою й, ледь не зламавши гілочку, завмерла на місці.

— Ой! Я ж не навмисно!

— Нічого-нічого, — всміхнулась гід. — Головне, щоб джміль не образився, що ти йому заважаєш працювати. А троянди — витримують і не таке, вони міцні.

— Добре, що не бджола! — з полегшенням видихнула Любаша. — Бо тоді цей куш точно став би бойовим!

Усі навколо, включаючи маму та гіда, засміялися.

До Феодосії вони поверталися тим самим катером. Сонце вже хилилося до заходу, і море було спокійнішим, ніж уранці. Любаша сиділа поруч із мамою, дивилася на мерехтіння води і відчувала, як цей відпочинок дарує їй щось зовсім нове.

Розділ 12. ЛАСТІВЧИНЕ ГНІЗДО: ЗАМОК НАД МОРЕМ І ТРОШКИ ПРО КІНО

Вихідні прийшли швидко, і, як і обіцяв, батько Володимир приїхав до Феодосії. Після кількох днів, проведених окремо, Любаша радісно кинулася йому назустріч.

— Привіт, мої дівчатка! Ну що, готові до нових пригод? Давайте поїдемо в Ластівчине гніздо! Ви ще не були? Це ж кримська класика!

— Я — за, — підтримала мама. — А потім обов'язково морозиво. І каву з краєвидом, як справжні туристи.

Любаша зраділа. Вона чула про це казкове місце, але уявляла його як замок принцеси, який чекає на свого лицаря... або хоча б на туристів з фотоапаратами, що стоять у довгих чергах.

Дорога до Ластівчиного гнізда була весела — вони їхали на катері вздовж узбережжя, милуючись краєвидами. Батько розповідав історії — то справжні, то майстерно вигадані — про графів, які буцімто колись жили в цьому замку, про страшний шторм, який ледь не забрав замок у море.

Коли приїхали, виявилось, що перед замком величезна черга.

— Нічого, культурне виховання — воно завжди з чергою. Як у бібліотеці за новою книгою!

— А знаєш, Любо, — почав тато, поки вони чекали, — цей замок побудував справжній нафтовий барон з Баку!

— Барон? Прямо як у мультиках про королів?

— Авжеж. Барон Штейнгель. Придбав землю і вирішив: "Поставлю собі замок, як у середньовіччі. На самому краю скелі. Щоб усі ахнули!"

— І ахнули? — запитала Любаша.

— Ще й як! Потім у ньому встигли побувати і ресторан, і читальня, і навіть санаторій. А у двадцятому столітті він став справжнім героєм кіно. Найвідоміше — "Людина-амфібія".

— Деякі сцени знімали саме тут, — додала мама. — Я пам'ятаю, як ми дивились той фільм — ти ще сказав, що актор плаває краще за тебе.

— Я такого не казав, — відповів батько з гідністю.

— Казав-казав, — усміхнулась мама.

— А ще кажуть, що в погану погоду замок гойдається, — з загадковим виглядом додав тато, підморгнувши Любаші.

— Та ну! Як гойдалка?

— Ну... майже. Просто дуже сильно віє вітер, і здається, що замок рухається. Тому його й назвали Ластівчиним гніздом — маленький, легкий і ніби от-от злетить над морем.

— А якби вітер був дуже сильний, він би й справді злетів! — серйозно сказала Любаша.

— Ні, не хвилюйся. Така краса повинна радувати ще довгі роки!

Черга тим часом помітно зменшилася, і вже зовсім скоро вони стояли біля самого краю скелі — дивилися вниз, де плескалось синє море, і вгору — на замок, що справді виглядав, наче крихітне пташине гніздечко, приліплене на самому краєчку світу. Любаша затамувала подих: "Він справжній!"

Після прогулянки вони сіли в маленькому кафе з видом на море. Тато замовив лимонад, мама — запашну каву, а Любаша — велику вафлю з шоколадом.

— Розділимо? — запитала вона, вже ділячи вафлю на три частини, не чекаючи відповіді.

— А якщо ми скажемо "ні"? — запитав тато.

— То я з'їм усе сама, — чесно відповіла Любаша.

— Розумний підхід, — кивнув він, беручи свій шматок.

Цей день був особливим. Без поспіху, без цементу й вагончиків. Просто вони — разом.

Розділ 13. МАМО — ДО ЗУСТРІЧІ! "ЛЮБАВА", ПРИВІТ!

Два тижні у Феодосії пролетіли, мов один день. Генуезька фортеця, ринок із запашними персиками та інжиром, вечірні прогулянки набережною з татом — кожен день приносив щось нове. А потім настав останній ранок.

За сніданком мама вже була трохи сумною, а Любаша відчувала, як у грудях стискається від передчуття прощання.

— Ну от, доню, — сказала мама. — Моя відпустка закінчується, і мені час повертатися на роботу. Але ти залишишся тут, з татом, ще на цілий місяць!

Любаша кивнула. Вона вже не була маленькою дівчинкою, яка плакала б, але легка туга все ж торкнулася серця. Вона міцно обняла маму.

— Мамо, я так тебе люблю! Дякую за все!

— І я тебе, моя хороша! — мама поцілувала її в чоло, потім вони обнялися з батьком. — Бережи мені доньку!

— Не хвилюйся, — посміхнувся батько. — Вона в надійних руках.

Любаша і Володимир стояли на пероні, махаючи, поки поїзд не перетворився на маленьку точку на горизонті. На душі було трохи порожньо.

— Ну що, — сказав батько, поплескавши Любашу по плечу. — Повертаємося на базу? Наша черга будувати!

База зустріла їх знайомим запахом лиману, моря та свіжого піску. Щойно їхня "Нива" зупинилася, назустріч вибігла Умка. Вона радісно гавкала, крутилася навколо Любаші, стрибала, намагаючись лизнути її в обличчя. Любаша сміялася, обіймаючи свою вірну подругу.

— Умка! Моя хороша! Як же я за тобою скучила!

Тітка Клава і дядя Микола вийшли зустрічати їх, усміхаючись.

— А, наша мандрівниця повернулася! — вигукнув дядя Микола.

Через кілька хвилин прибігла Оленка.

— Любаша! Ти приїхала! Ура! Я так за тобою скучила!

— Я теж. Я стільки побачила! Треба все тобі розповісти!

І тут з-за рогу вагончика з'явився Діма з виглядом людини, яка давно й терпляче чекала саме цього моменту.

— О! Нарешті! — вигукнув він. — Ми з Вадиком тут без тебе самі нудьгували. Вадик вже десять разів питав, коли ти приїдеш!

— Брешеш! — пролунав голос з-за рогу, і з'явився Вадик, червоний, але із широкою

усмішкою. — Я питав лише сім разів!

Всі засміялися. Навколо неї зібралися її друзі, її пес, її батько. Вона знову була вдома. І хоча Феодосія та її культурна програма були чудовими, Любаша зрозуміла, що справжнє літо, справжні пригоди та справжнє щастя чекають її саме тут — на базі, з її друзями та морем, що вже стало рідним.

Розділ 14. УРОК МОРЯ ТА ОБІЙМИ ТУРБОТИ

Наступного ранку море штормило. Вже кілька днів поспіль хвилі з силою били об берег, здіймаючи стовпи піни та викидаючи на пісок водорості. Небо було сірим, затягнутим важкими хмарами. Любаша, по своїй новій традиції, з самого ранку пішла до моря, щоб поплавати до буя.

Коли зайшла у воду, першою думкою було: "Ні, в такий шторм не плисти". Величезні хвилі накочувалися одна за одною, а під ногами відчувалася потужна течія, що тягнула вбік. Але щось, немов навмисно, підштовхувало її вперед — можливо, той самий дух пригод, або просто дитяча самовпевненість. З величезним зусиллям, долаючи опір води, вона доплила до буя. Це було важко, але вона відчувала гордість.

Вона обперлася на буй, перевела подих і вирішила пливти назад. Але тоді їй трапилася неприємність. Вода тягнула з подвійною силою, а зверху раз по раз накривала потужна хвиля. Вона почала задихатися, паніка повільно підкрадалася до неї. Дівчинка злякалась, стала хаотично борсатися, але сильна течія та хвилі не давали виплисти на поверхню.

Раптом хтось сильно потягнув її за руку ззаду. Це був батько. Його обличчя було напруженим, але в очах не було гніву — лише величезне занепокоєння.

— Ти що це удумала, в такий шторм, а? — Його голос був міцним, але відчувалося тремтіння.

— Тату, я дурна, — задихаючись, ледь вимовила Любаша. — Думала, все добре буде... Я боюся...

— Так, перше — не бійся. Море не пробачає панікерам, вони тонуть. Заспокойся. Я поруч. Тримайся за мене.

Любаша трошки заспокоїлась, дихання вирівнялось, і хоча хвилі продовжували накривати її, батько був поруч, і вона взяла себе в руки.

— Пливи на хвилі. Вона йде через тебе, а ти на неї, і в цей час сильно греби.

Течія несла їх на каміння, що чорніло неподалік. Коли вони вже були майже біля берега, Любаша боляче вдарилася ногою об каміння під водою. На голову знову впала хвиля, але вони вже практично виплили.

Вийшовши з води, впали на пісок. Посиділи, важко дихаючи.

Батько міцно обняв її і довго мовчав. Потім сказав — тихо, але так, що кожне слово важило:

— Боже мій, доню. Я так налякався за тебе. Ти що не розумієш, як сильно ми тебе любимо? Ми могли зараз тебе втратити. Назавжди...

Він провів рукою по її мокрому волоссю і більше нічого не сказав. Не треба було.

— Вибач, тату, — прошепотіла Любаша, притискаючись до нього. — Я не подумала. З ноги Любаші та ноги батька сочилася кров — подряпини від гострих каменів, неглибокі, лише здерта шкіра. Батько уважно оглянув її ранки.

— Ну... хочу сказати, ти молодець. Не злякалась остаточно. Трималася. Тепер знаєш: море паніки не любить. Ніколи.

Він підвівся, отряхнув пісок і вже звичайнішим голосом додав:

— Пішли, треба ноги зеленкою помазати. І... мамі ні слова! Зрозуміла?

— Зрозуміла. Секрет є секрет.

— Дякувати тітці Клаві, що сказала мені, що ти на пляж пішла, — буркнув він, і в цьому "буркнув" було все: і полегшення, і залишки страху, і щось схоже на гордість.

Коли вони зайшли на базу, тітка Клава, що вже стояла на ґанку з великим рушником, швидко підбігла до них. Вона закутала Любашу в рушник, а потім міцно пригорнула до себе.

— Ой, моя рибонько! Ти налякала мене до смерті! Не роби так більше. Обіцяєш?

— Обіцяю! — щиро відповіла Любаша.

Вона розуміла, що сьогодні отримала дуже цінний, хоч і болісний, урок.

Розділ 15. ОСТАННІЙ ВЕЧІР. ПРИВІТ ШКОЛА!

Літо пролетіло, як один подих — сонячний, солоний, наповнений сміхом і пригодами. Шкіра Любаші вкрилася рівною бронзовою засмагою, волосся посвітліло на сонці, а серце наповнилось новими друзями, історіями, відкриттями. Вона вже вільно дихала морським повітрям і відчувала себе справжньою частиною цього місця.

База вже майже була готова: перша черга будівництва завершувалась. Вагончики стояли рівними рядами, нові дахи сяяли оцинкованим залізом, на ґанках з'явилися перші дерев'яні лавки. Більшість сімей вже збирали речі, готувались до повернення у своє рідне місто, до шкіл, до осінніх справ.

Батько залишався — йому належало розрахувати нову чергу будівництва, підготувати все до наступного етапу. Але навіть він погодився: останній вечір на базі має бути особливим святом для всіх.

Тітка Клава спекла величезний ароматний пиріг з абрикосами й ваніллю. Тимур та Аміна принесли велику коробку пахляви. Світланка з'явилась із горою заварних трубочок і одразу сказала, трохи зніяковіло:

— Я сама робила. Майже.

— Смачно? — запитав Вадик, вже тягнучись до трубочки.

— Вадик! — рявкнув дядя Микола.

— Я просто перевіряю якість, — не розгубився Вадик.

На стіл клали все без зайвих розмов, але з усмішками, що говорили більше за слова.

Розпалили вогнище. Хтось дістав гітару, і спочатку тихо, а потім голосніше потягнулася мелодія. Умка крутилась біля дітей, ловила тіні від вогню, грайливо гавкала на іскри, що злітали в темне небо.

Любаша сиділа на теплій колоді поруч із Оленкою, Тимуром, Аміною і Світланкою, дивилась на полум'я і мовчки згадувала все, що сталося за це літо: нічні дощі, коли спалося так солодко, першу ловлю мідій, першу зустріч із безмежним морем, дивовижний ботанічний сад, Ластівчине гніздо, небезпечний шторм, що ледь не забрав її, і — головне — тепло людей навколо, їхню підтримку та щирість.

В той вечір ніхто не говорив "прощавай". Говорили лише: "До зустрічі". І, можливо, саме тому все здавалося ще більш чарівним, залишаючи в серці надію, що це літо — лише початок.

Ближче до ночі, коли багаття майже догоріло, батько покликав Любашу:

— Ходімо, доню. У нас є ще одна важлива справа.

Він взяв її за руку, і вони вдвох пішли до самого берега моря. Ніч була зоряною, світлою, якоюсь прозорою. Серпень приховував ще одне диво: море фосфорилося. Кожен рух води, кожен удар хвилі об пісок викликав мільйони крихітних зелених іскорок, що мерехтіли, наче зоряний пил. Було дуже красиво, немов під водою жив цілий світ містичних вогників.

— Дивись, яка краса, — прошепотів батько. — Це планктон світиться. Чудо, правда?

Любаша кивнула, зачарована.

— Є така старовинна прикмета, доню, — сказав батько, дістаючи з кишені дві монетки. — Якщо хочеш повернутися туди, де було добре, треба кинути монетку в море. Море її прийме і запам'ятає тебе. Воно знатиме, що ти хочеш повернутися.

Він дав Любаші одну монетку. Вона міцно стиснула її в долоні, відчуваючи холод металу. Заплющила очі, подумала про все, що було цього літа. Потім, розмахнувшись, кинула монетку у фосфоруєчу воду. Вона впала з легким сплеском, і на мить у цьому місці спалахнуло яскраве зелене коло. Батько кинув свою монетку слідом.

— До зустрічі, Приморський! — прошепотіла Любаша.

— До зустрічі, літо! — додав батько.

Зранку батько посадив її на потяг. Він міцно обняв її, а потім поцілував у чоло.

— Будь розумницею.

— Обов'язково, тату! Повертайся швидше!

Умка залишалася в Приморському ще на місяць разом з батьком. Вона, здавалося, розуміла, що Любаша їде, і лише жалібно поскулювала, дивлячись на валізу.

Місце в купе було зайняте веселим гуртом: Любаша, Оленка та близнюки. Дядя Микола взяв на себе місію всіх довести. В дорозі читали книжки, обговорювали літні пригоди. А потім Діма оголосив, що вони з Вадиком придумали гру — хто більше згадає смішних моментів цього літа, той виграє.

— Я починаю, — сказав Діма. — "П'яні фрукти".

— Це не смішно, — суворо відповів Вадик.

— Ти сам тоді казав, що дуже смішно.

— Я не пам'ятаю.

— Ось саме тому це і смішно, — підсумував Діма.

Оленка з Любашею переглянулися і захихотіли. Дядя Микола зробив вигляд, що

спить.

Потім дістали збірники поштових листівок із краєвидами Криму. Любаша мрійливо розглядала їх, уявляючи, як колись обов'язково побуває у Воронцовському палаці чи Судацькій фортеці.

А ввечері, коли потяг прийшов до рідного міста, на пероні Любашу вже чекала радісна мама. Вона міцно обняла доньку, відчуючи, як та виросла і засмагла.

Вечір був смачним: мама приготувала улюблену Любашину страву — фарширований перець, а по телевізору показували чергову серію "Спрута" з комісаром Катані. Любаша сиділа поруч з мамою, їла і відчувала себе щасливою. Але для повного щастя не вистачало батька, Умки та тихого шелесту моря...

За два дні Любаша, у нагладженій шкільній формі, з білим передником та пишними бантами, з букетом гладіолусів, пішла до школи.

На фотографії шостого класу, зробленій у цей день, її обличчя було найзасмаглишим — що видавало в ній справжню "дитину моря". А в щорічному творі "Як я провела літо" сторінки були усипані яскравими спогадами, наче золотим морським піском. І вона вже знала, що обов'язково повернеться до моря, до своїх пригод, до свого Криму...

ЕПІЛОГ

Минали роки, і літа змінювали одне одного, несучи з собою нові пригоди, але ніколи не стираючи з пам'яті спогади про те перше, незабутнє літо в Приморському. Любаша, вірна своїй обіцянці, кинутій морським хвилям разом із блискучою монеткою, поверталася до Криму щороку.

Вона їздила на "Любаву" до самого закінчення школи. Кожне літо зустрічало її зрілим сонцем, ласкавим морем і радісними обіймами друзів. Світланка, Оленка, Аміна, Тимур, близнюки — всі вони росли, змінювалися, але їхня дружба, загартована спільними іграми, таємницями та пригодами, залишалася міцною, як кримські скелі.

Любаша бачила, як "Любава" розростається, як будуються нові вагончики, як база перетворюється на справжнє затишне місце для відпочинку. Вона з татом брала участь у цих перетвореннях, відчуючи себе частиною чогось великого і важливого. Кожного разу, будши у Феодосії, вона відвідувала улюблену картинну галерею Айвазовського, де картина "Серед хвиль" продовжувала захоплювати її своєю неземною красою.

Навіть після того, як Любаша закінчила школу і почала доросле життя, Крим залишався її магнітом. Вона ще довго листувалася з друзями з Приморського. Діма одного разу написав, що вони з Вадиком досі сперечаються, хто тоді з'їв більше фруктів з тієї банки — і що ця суперечка, схоже, триватиме все життя. Любаша сміялась і думала: добре, що деякі речі не змінюються.

Минув час, і Любаша створила власну сім'ю. І першим місцем, куди вона привезла свого сина, коли він був ще зовсім маленьким, стало кримське узбережжя. Вона з ніжністю дивилася, як він, зовсім як колись вона сама, маленькими ніжками бігав по золотому піску, сміявся від дотику морської хвилі і намагався зловити прозорих медуз.

Вона розповідала йому про мідії, про джмеля в трояндах, про добру тітку Клаву і про Фонтан Сліз. Показувала йому ті самі місця, що так багато для неї означали.

І хоча зараз, через страшну війну, Крим поки що недосяжний, і дорога до улюбленого Приморського тимчасово окупована, любов до нього залишилася в серці Любаші назавжди. Вона живе у спогадах про солоний вітер, про яскраве сонце, про шепіт хвиль, про тепло друзів і родини. Вона знає, що одного дня море знову прийме її, і вона знову зможе відчуті під ногами золотий пісок Приморського, показати його своїм онукам і розповісти їм свої кримські казки. Адже море пам'ятає тих, хто кинув у нього монетку, і обов'язково повертає їх додому...

Червень 2025